

Received / Makale Geliş Tarihi 01.09.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 20.10.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(100), 2546-2553

Review Article /İnceleme Makalesi
10.5281/zenodo.10028706

Dr. Öğr. Üyesi Abduselami Sarıgül
<https://orcid.org/0000-0002-1272-5274>
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Ağrı / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/054y2mb78>

Sosyal Değişme Anomi ve Toplumsal Şiddet Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation on Social Change Anomie and Social Violence

ÖZET

Gelişmekte olan ülkeler, ekonomilerini düzeltmek, küresel piyasadan faydalanmak ve uluslararası arenada söz sahibi olmak için güçlü Batı ülkelerine ait politikaları alıp içte ve dışta uygulamaktadır. Ülkelerin bu politik tavrı liberal, neoliberal ve serbest piyasa ekonomisinin karışımı niteliğinde olabilmektedir. Ülkelerin bu politik uygulamaları sosyal değişimlere sebep olmuş ve toplumda bazı noktalarda anomiyeye bağlı toplumsal şiddeti yaygınlaştırmıştır. Bu çalışmada Türkiye’de sosyal değişimin toplum katmanları arasındaki neden olduğu anomilerin şiddet üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada toplumsal grupların, meslek birlikleriyle tam bir toplumsal uzlaşma olmadan, yapılan/gerçekleşen sosyal değişimin neden olduğu anomilerin yol açtığı toplumsal şiddetin belirli kesimler arasında yaygınlaştığı ve bu kesimlerin birbiriyle uzlaşma içinde değil çatışmacı bir bağlamda etkileşimlerinin yaygınlaştığı tarihsel temellendirme kullanılarak ifade edilmiştir. Çalışmada sosyal değişim sonucunda kültürel direnişlerin olduğu, buna bağlı olarak anomiyeye meydana geldiği ve bunun da toplumsal çatışmaya neden olduğuna dair çıkarımlara ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal değişimin seyri gündelik yaşamda ikilikler ve anomiyeye çıkarabilmektedir. Bu anomiyeye toplumda oluşan doktor-hasta, kadın-erkek, insan-hayvan, “hoca”-öğrenci gibi topluluk, cinsiyet ve meslek gruplarının çatışmasına yol açabilir. İkiliklerin ortadan kaldırılması için yapılacak sosyal değişim uygulamalarının; toplumun tüm kesimleri tarafından eşit düzeyde kabul görmesi noktasında yapılacak uzlaşmalar, toplumsal şiddeti ortadan kaldıracak bir toplumsal huzur zemini oluşturabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Değişme, Anomiyeye, Toplumsal Şiddet, Toplumsal Huzur.

ABSTRACT

In order to improve their economies, benefit from the global market and have a voice in the international arena, developing countries adopt the policies of powerful Western countries and apply them internally and externally. These policies can be a mix of liberal, neoliberal, and free-market economics. These political practices of the countries have caused social changes and at some points in the society, social violence due to anomie has become widespread. This study aims to evaluate the anomie caused by social change in Turkey through violence. In the study, it is expressed by using historical grounding that social violence caused by anomies caused by social change without a full social consensus with social groups and professional associations has become widespread among certain segments and that the interaction of these segments with each other in a conflictual context rather than in a consensus has become widespread. In the study, it was concluded that there is cultural resistance as a result of social change, resulting in anomie and this leads to social conflict. In addition, the course of social change can create dualities and anomie in daily life. This anomie can lead to the conflict of community, gender and professional groups such as doctor-patient, woman-man, human-animal, "teacher"-student. Compromises to be made to ensure that social change practices to eliminate dualities are equally accepted by all segments of society can create a ground for social peace that can eliminate social violence.

Keywords: Social Change, Anomie, Social Violence, Social Peace.

1. GİRİŞ

Marx, sosyal değişim sonucunda oluşan modern toplumların kendisini sınıf çatışması üzerinden inşa ettiğini belirtir. Bu çatışmalar, toplumda belirli toplulukları ve meslek gruplarını öne çıkararak; bunların kendi aralarında bir dayanışma oluşturmalarını sağlar. Bir ekonomik sosyal değişim sonucunda oluşan proleterya-burjuvazi ikiliği bu ayrımların en büyüğü ve en güçlüsü olarak ifade edilir. Marx, insanlık tarihini de bu sınıfların çatışması üzerine inşa etmektedir. Marx’a göre bu çatışmaları ortaya çıkaran durum ekonomidir; çünkü ona göre alt yapı olan ekonomi üst yapı üzerinde etkili olmakta ve onu belirlemektedir. Modern hayatı belirli kavramlarla sosyolojik olarak ve ekonomik gerekçelerle açıklayan Marx, günümüz toplumunun aslında ekonomi üzerine inşa edildiğini ifade etmektedir (Marx, 2021). Bundan dolayı günümüzde ekonomi önemli ve vazgeçilmez bir alan olarak tüm yapıların üzerinde önemle durduğu sosyolojik bir kurumdur.

Ekonomik durumlar halk üzerinde ciddi etkilere neden olduğundan, devletler genel politikalarını ekonomi üzerine bina etmeye çalışırlar. Özellikle demokratik ülkelerde, yönetimlerin halk tarafından seçilmesi, halkın görüşlerinin daha önemli olmasını sağlamaktadır. Küreselleşmeyle ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte gelişmiş ülkelerdeki insanların yaşantıları ve refah seviyelerinin yüksekliği diğer yerlerde yaşayan insanlar tarafından görülmekte, kendileri de benzer şekilde yaşamlara özenmekte, yönetimlerinden de o şekilde yaşayabilecek şartların oluşturulması noktasında beklentiye girebilmektedirler (MOdabaş, 2010; Yılmaz, 2004). Bunun farkında olan devletler de bu yönde çeşitli önlemler alıp halklarını memnun etmek istemektedirler.

Yönetimler refah seviyelerini arttırmak için gelişmiş ülkeleri takip edip, onların ekonomik programlarını kendileri de uygulamakta halklarına gelişmiş ülkelerde olduğu gibi benzer imkânlar sunmak için çaba göstermektedirler. Hükümetler toplumsal refahı artırmak ve ülkelerini geliştirmek için sosyal değişime neden olacak yeni yasalar çıkarmakta, haklar ve özgürlükler noktasında çeşitli anlaşmalar yapmakta, “büyük devletler” tarafından oluşturulmuş ve kabul edilmiş çeşitli uluslararası sözleşmelerle iç dinamiklerini küresel sisteme eklemektedirler. Bunun bazı maddi menfaatleri olabilmektedir. Özellikle Avrupa Birliği ve diğer fonlardan alınan bütçelerle ülkeler kendi içlerinde çeşitli değişiklikler yapabilmekte ve bazı alanlarda vatandaşlarının daha rahat yaşaması için imkânlar sunabilmektedirler (Elçi, 2007; Hasanoğlu & Aliyev, 2006; Kutlu, 2008; Meriç, 1998).

Gelişmekte olan ülkeler kendilerinden daha gelişmiş Batı devletlerini takip ederken, aldıkları ekonomik programlar, dâhil oldukları anlaşmalı birlikler ve imzaladıkları sözleşmeler gereği çeşitli yasalar çıkarıp, uygulamalar geliştirerek kendi geleneksel yapılarını buna uydurmaya çalışmaktadırlar (Ceylan, 2010; Çiftçi & Aykaç, 2011; Meriç, 1998; Ögüt, 2003; Yılmaz, 2004). Bu durum ise sosyal değişimlere neden olmakta, toplumun oturmuş değerlerini sarsarak Durkheim’in kavramıyla “anomi”ye (Durkheim, 1986) ve toplumsal şiddete neden olabilmektedir.

Bu çalışmada sosyal değişime neden olan uygulamaların toplumda meydana getirdiği ikilik kaynaklı oluşan anomiyi sonucunda meydana gelen şiddetin, tarihsel temellendirme yöntemi kullanılarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2. SOSYAL DEĞİŞİME

Değişim; felsefe ve diğer birçok alanda düşünürlerin üzerine konuştukları önemli fenomenlerden biridir. Değişim öncesi ve sonrası durumu aracı değişkenlerle incelemek birçok bilimin temel konuları arasında yer almaktadır. Sosyolojide de bu bağlamda özellikle Comte, sosyal dinamik ve sosyal statik gibi iki zıtlığın uzlaşması üzerinden toplumu açıklamaktadır. Comte, sosyal statik kavramını, toplumların belirli bir düzen içerisinde olduğu ve normları ifade etmek için; sosyal dinamik kavramını ise toplumların yenileşmesi, değişimi ve hareket etmesini anlatmak için kullanmıştır (Swingewood, 1998; Yaka, 2011). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere toplum bir yandan canlı ve dinamik öğelere sahipken, bir yandan da belirli normlarla sabit noktalara bağlanmış, onlar üzerinden kararlar alınıp belirsizliğin giderilmesi sağlanarak, toplumsal huzur haline ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak modern hayat beraberinde birçok farklı unsuru da sürüklemiş, toplumun statik durumunu ve normlarını değiştirecek medya ve sosyal medya gibi güçlü olguları da arkasından getirerek, toplumun hızlı bir biçimde bir durumdan öteki duruma akışkan bir biçimde geçmesine yol açmıştır (Alpsoy vd., 2022; Bauman, 2018; Selçuk vd., 2022). Sonuç olarak normalde geçmiş toplumlarda da olan değişim hali bu yolla daha hızlı zaman periyotlarında gerçekleşmeye başlamıştır.

Toplumun kültüründe ve yapısında meydana gelen farklılıklar sosyal değişim olarak nitelendirilebilir (Bottomore, 2015). Sosyal değişim kavramı ekonomik gelişmeyle yakından ilgilidir. Sosyal değişim toplumun tamamında veya bir kısmında oluşan olumlu, olumsuz, istekli veya zorla meydana gelen değişiklikleri ifade eden bir kavramdır (Kurtkan, 1988). Sosyolojinin temel çalışma alanlarından olan sosyal değişim ile ilgili teoriler de toplumda meydana gelen hareketlerin sebep ve sonuçlarını açıklamaya çalışır. Sosyal değişimin şekli, sebepleri, hızı zamana ve şartlara göre farklı olabilmektedir.

Sosyal değişimin, en genel anlamda iki şekilde gerçekleşebileceği söylenebilir: ilki her hangi bir gücün etkisi olmadan kendinden olan serbest sosyal değişimdir. Zira toplum, dinamik bir organizmadır ve bünyesinde sürekli bir hareket mevcuttur. Özellikle modern toplumlarda bu hareketlilik sık ve devamlıdır. Geleneksel toplumlarda ise yavaş bir seyir izlemektedir. İkincisi ise güce dayanan sosyal değişimlerdir. Toplumda yapılması hedeflenen değişimler ve yenilikler hukuk ve diğer uygulamalar yoluyla yapılmaktadır. Güce dayanan sosyal değişimler genelde yukardan yönetimden, aşağıya halka doğru bir seyir izlemektedir. Bu tip sosyal değişimler uygulanırken belirli yaptırım mekanizmaları da yanında

işletilmektedir. Ancak yukardan aşağıya doğru olan tüm sosyal değişimler mutlaka güce ve yaptırımlara dayanmayabilir (Erkal, 2012; Öksüz, 1975). Günümüzde Türkiye'nin de içinde olduğu demokratik devletler sosyal değişimleri planlı ve mutedil yollarla gerçekleştirmektedir. Bunun altındaki en önemli sebep refah devleti olmanın gerektirdiği sorumluluğa dayanmaktadır. Refah devletleri sosyal değişimleri oluşturdukları çeşitli planlamalar vesilesiyle yapmaktadırlar. Ülkemizde belirli periyotlarla gerçekleştirilen ekonomik planlar buna örnek gösterilebilir. Oluşturulan bu planların amacı sosyal yönden gelişmeyi sağlamak ve ekonomik olarak toplumu belirli refah seviyesine çıkarmaktır.

Türkiye'de gerçekleşen bazı sosyal değişimlerin sebebi toplumsal ihtiyaçlar değil diğerleri ülkenin çağdaş olan devletlerin seviyesine çıkma ve halkın refahını gelişmiş ülkelerdeki halkların seviyesine çıkarmak için yapılan değişiklikler olarak sıralanabilir. Bunların yanında Avrupa Birliği'nin kriterleri arasında yer alan maddelerin gerçekleştirilmesi için Türkiye'nin yaptığı çeşitli değişiklikler ve uygulamalar yer almaktadır (Sakar, 2009).

Toplumda yer alan çeşitli ayrımların da sosyal değişimle ilgili olduğu söylenebilir. Sosyal değişim bireysel değil yapının bütününe dair bir değişimi konu aldığından toplumun bir halden başka bir hale dönüşerek yeni bir yapıya kavuşmasına işaret etmektedir (Yaka, 2011). Eğer sosyal değişim unsurlarından biri değişir, öteki olduğu gibi kalırsa, denge halinin yakalanması mümkün olmayabilir. Böylelikle toplumda anomi durumunun oluşması kaçınılmaz olur. Anomi toplumsal dengenin ve barışın bozulması anlamına gelmekte ve değişim unsurları arasında şiddetin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bu bağlamda anomi yalnız kuralsızlık gibi basit ve masum bir kavram olmayıp şiddetin belli başlı nedenleri arasında görülebilir.

3. ANOMİ VE ŞİDDET

Anomi kavramı sosyoloji literatürüne Durkheim tarafından eklenmiştir. Bu kavram toplumda zamanla oluşmuş ve toplumu bir arada tutan bağların çözülmesi anlamında kullanılmaktadır. Anomi, Durkheim'e göre toplumda meydana gelen intiharlarda önemli bir rol oynamaktadır. Bu tip durumlarda toplumda yaşayan bireyler daha az denetlenir ve özgürlük alanları daha geniştir (Durkheim, 1986). Toplumda denetimin az olması ve özgürlüğün artması normalde daha huzurlu bir toplumsal yapıyı meydana getireceği düşünülmektedir. Ancak, aksine Durkheim'e göre bu durum toplumda intiharları arttırmaktadır. Çünkü toplumda istediğini yapabilme, tek başına insanlar için tatmin edici değildir. İnsanlar için toplumsal aksamalar, ister negatif ister pozitif yönde olsun intiharları arttırabilir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse; ekonomik kriz de refah da anomik intihar üzerinde etkili olabilmektedir. Buradaki temel unsur kontrolün ortadan kalkmasıdır. Kontrol ortadan kalkınca bireyler güven hislerini kaybedebilirler. Dünya artık onların yaşadıkları ve bildikleri yer değildir. Durkheim perspektifinden bu huzursuzluk halinin yayılması insanları intihara sürükleyebilmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2013).

Anomi, toplumda yaşayan bireylerin arkasından koştukları hedef ve arzulara ulaşma ihtimaliyle birlikte hem fiziksel hem de toplumsal bir özellik taşımaktadır. Durkheim, sanayi toplumunu amaçları ve arzuları noktasında kazanmayı elde etmek için normların belirli şartlar altında kurumsallaştığı veya normların olmadığı toplum olarak tanımlamıştır (Swingewood, 1998). Anomiyi ise sosyal yapı kriz veya hızlı geçişlerle değişime uğrayıp düzenin bozulduğu zaman ortaya çıkan durum şeklinde analiz etmiştir. Anominin yaşanması en çok ekonomik krizler, mesleki durumlarda farklılık gibi unsurlar nedeniyle gerçekleşmektedir. Anomi bir patolojik durumdur. Başka bir ifade ile tedavi edilebilir bir yapısı vardır. Anomi durumunda insanlar kendilerinden ne beklediğini bilemezler. Bu durum güvensizliğe neden olmakta güvensizlik ise gerilim ve öz kısıma götürebilmektedir (Durkheim, 1986; Ritzer & Stepnisky, 2013; Swingewood, 1998).

Durkheim'e göre anomi düzenlemelerde meydana gelen eksiklik veya kuralsızlık iken, Merton anomiyi daha farklı tanımlamaktadır. Merton anomiyi, kültürel ve sosyal hedefler ile bu hedeflere ulaşmanın sahili yolları arasındaki bağlantısızlık olarak ifade etmiştir (Wallace & Wolf, 2013). Durkheim için anominin bir toplumda ortaya çıkması için sosyal yapıda değişikliklerin meydana gelmesi gerekmektedir. Özellikle ani bir şekilde sosyal yapıda meydana gelen ekonomik krizler, salgın hastalıklar, devrimler, kitlesel açlıklar ve savaşların meydana getireceği değişimlerden dolayı anomi ortaya çıkabilmektedir. Anomi toplumda oluşmuş kuralların ve yaygın uygulamaların ortadan kalkması ile toplum üyelerine konulmuş yeni uygulamalara uyumda zorluk veya eski uygulamaların geçerliliğini yitirmesi sonucunda oluşan kaos ve karmaşa durumunu işaret etmektedir. Anominin ortaya çıkması bazen yasalar yoluyla, bazen uygulamalarla bazen de eski kuralların ve uygulamaların artık toplumda geçerliliğini yitirmesiyle meydana gelebilmektedir. Anominin yaşandığı bir toplumda üyeler kuralları ve uygulamaları yaşatmak noktasında zorlanmaktadırlar. Normlar bazen bir grup tarafından muhafaza edilip uygulanmaktayken, bunun

karşısında yer alan grup tarafından çiğnenmekte ve yok sayılabilmektedir. Böylece bazı normların varlığı veya uygulanıp uygulanmaması toplumda kaos ve karmaşa nedeni olabilmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2013).

Anomi ekonomik krizlerin olduğu toplumlarda bazı kesimlerin hızlı bir şekilde konumlarını kaybetmeleri ve aşağı bir seviyeye düşmeleri sonucunda meydana gelebilir. Anomi en temelde toplumun ekonomik yapısının hareketleri ile gerçekleşmektedir. Roller, normlar, statülere bağlı gelirlerin değişmesi anomiyi doğurabilir. Sanayi, ticaret ve mesleklerin toplumdaki durumu belirli şartlar altında stabildir. Ancak iktisadi gelişmeler çalışan ve işveren arasındaki ilişkilerde meydana gelen birçok düzenlemeyi, kuralı, mesleki ve dini yapıların ortaya koyduğu disiplini ortadan kaldırmıştır. Bu yolla her çeşit arzunun önü açılmış toplumun en alt kademesinden en üst kademesine kadar tüm basamaklarda aç gözlülük kışkırtılmıştır. Artık toplumdaki bireyler konulmuş doğru sınırları önemsememektedir (Swingewood, 1998). Toplumda yaşayan bireyler arzularıyla hareket edip kendi istediklerine kavuşmaya çalışır. Bu da belirli noktalarda çıkar çatışmalarına ve toplumsal huzurun ortadan kalkmasına neden olabilir. Sonuç olarak bakıldığında anomi yalnız bir düzensizlik hali değil, bu düzensizliğin sebep olduğu bir toplumsal çatışma haline de işaret etmektedir. Anominin neden olduğu kuralsızlık durumu toplumda yaşayan bireylerin arzularına göre kendilerine hak olarak gördükleri şeyler uğruna çatışmalarına dolayısıyla toplumsal huzursuzluğa neden olabilmektedir (Durkheim, 1986; Swingewood, 1998; Wallace & Wolf, 2013).

Anomi kavramı yukarıda değinildiği gibi ekonomiyle yakından ilgilidir. Ekonomik krizler sonucunda meydana gelen sosyal değişimler toplumun oturmuş normlarını değiştirmekte, çeşitli çatışma alanları yaratarak toplumda kaosun oluşmasına neden olabilmektedir. Toplumda belirli kesimlerin sosyal değişim sonucunda meydana gelen kuralları uygulamak çıkarlarına ve menfaatlerine uygun olduğu için uygulamaları, diğer kesimin ise eski değerler konusunda muhafazakar davranmaları toplumsal yapıda bazı kesimleri karşı karşıya getirebilmekte ve anomi durumu yalnız kaos ve karmaşanın ötesinde toplumsal düzenin ve barışın bozulmasına neden olarak şiddeti ortaya çıkarabilmektedir.

4. MEDENİLİK VE SOSYAL DEĞİŞME EKSENİNDE MEYDANA GELEN ANOMİ

Devletler için kalkınma ve refah, toplumu buldukları yerden daha iyi bir seviyeye çıkarmak için önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bundan dolayı devletler toplumlarını geliştirmek için çeşitli planlamalar yaparak toplumu buldukları refah seviyesinden daha iyi noktalara taşımak isterler. Devletlerin bu çabası hem vatandaş memnuniyeti hem de ülkenin diğer devletler karşısında daha güçlü olması noktasında önemli görülmektedir. Devletler bu refah seviyesine ulaşmak için ekonomik bir takım kararlar alıp bunu uygulayarak gelişmelerini planlamaktadır. Ancak dünyanın tamamında meydana gelen büyük ekonomik krizler veya ulusal bir takım ekonomik problemler bu gelişmeleri sekteye uğratabilmekte bu durum ise gelişmekte olan ülkelerin kırılgan ekonomilerine aniden ve yıkıcı etki yapabilmektedir. Ekonomik krizler karşısındaki bu kırılganlığı ortadan kaldırmak için gelişmekte olan ülkeler güçlü ülkelere ait ekonomik planları uygulayarak, iktisadi durumlarını güçlendirme çabası içine girmektedirler (Genç, 2015; Gök vd., 2018; Leblebici & Erkul, 2008; Meriç, 1998; Tiryakioğlu, 2020). Bu durum, belirli sosyal değişimlerin yaşanmasına kaynaklık edebilir. Bununla birlikte toplumun örf, adet, gelenekleri ve meslek kuralları sonucu oluşmuş normların belirli kesimler için ortadan kalkmasına yol açabilmekte, bu da toplumsal olarak belirli noktalarda çatışmalar yaşanmasına neden olabilmektedir.

Ekonomik krizlere bağlı yaşanan toplumsal değişimler halk üzerinde ciddi etkiler bırakmaktadır. Özellikle firmaların kapanması, insanların işsiz kalmaları, iş bulmakta zorluk yaşama, işten çıkarılma, tüketim ürünlerine gelen aşırı zamlarla birlikte paranın alım gücünün düşmesi toplumda yaşayan insanların yeni ekonomik tavırlar geliştirmelerine yol açabilmektedir (Odabaş, 2010). Giderleri karşılamak için mesaiye kalma, ek iş yapma, evde çalışmayan bireylerin iş yaşamına katılması, öğrenci ve ev hanımlarının kısmi zamanlı işlerde çalışmaları büyük toplumsal hareketlilikleri de beraberinde getirmektedir. Dolaylı olarak hem ev yaşamı hem toplumsal yaşam büyük oranda değişmekte ve yeniden şekillenmektedir. İnsanların krizler karşısında aldıkları bu tavırlar toplumun tüm kesimleri için genelde aşırı dikkat isteyen ve yorucu birer eylem niteliği taşımaktadır. Bunun devletler tarafından bilinmesi, beraberinde devletlerin bu duruma tedbir almak için yaptıkları bir takım girişimler ve yeni politikalar getirmektedir. Türkiye'nin ekonomisi hem dünya genelinde olan krizlerden hem de kendi iç dinamikler gibi birçok yönden etkilenebilen kırılgan bir yapıya sahiptir. Yönetimler tarafından ekonominin toplumun refahı açısından önemini bilmesi, küreselleşmeyle dünyanın küçük bir köy haline gelmesi ve iletişimin yaygınlaşması ile farklı bölgelerde yaşayan insanların birbirlerinin refah seviyelerini görmeleri, halkın devletten refah beklentisini arttıran

unsurlar olduğu ifade edilebilir (Aktan & Şen, 1999; Çelik, 2010; Darıcan, 2013; Özdemir, 2009; Yılmaz, 2004).

Devletler ekonomilerini güçlendirmek ve refah seviyesini arttırmak için bunun imkânını bulma peşine düşmüşlerdir. Gelişmek isteyen ülkelerin, dünya genelinde ekonomik uygulamalarına bakıldığında; genelde ekonomisi kötü olan ülkelerin, ekonomisi iyi olan ülkeleri taklit etmeleri ve onların ekonomik programlarını kendi ülkelerine alarak o programı kullanma şeklinde ilerleyerek genel refah seviyelerini yükseltmeye yönelik çalıştıkları görülebilmektedir. Bu açıdan ekonomileri güçsüz olan devletlerin kendilerinden daha güçlü ve gelişmiş devletleri taklit ettikleri söylenebilir (Güvel & Ata, 2009; Konak, 2011; Meriç, 1998; Sapmaz, 2008; Sungur, 2006; Tür & Salık, 2017). Yalnız ekonomi bağlamında hareket edildiği için bu reçetenin bazı olmuşuz kültürel karşılıkları olabilmektedir. Örneğin; geleneksel milli kültürün kırılmasını ve yeni kültürün yukarıdan aşağıya doğru kurallar ve uygulamalarla yaygınlaşmasına neden olabilir. Gelişmek için değişmek gereklidir. Ancak toplumlar kültürlerinde her zaman yapılan değişikliklere ayak uyduramazlar. Bazen bu değişiklikler büyük çatışmalara yol açabilir. Avantajlı konumdan dezavantajlı konuma düşen meslek grupları veya topluluklar bu duruma aktif veya pasif direniş gösterebilirler. Yeni kurallar toplumun faydasına olsa bile topluluk veya meslek grubu tarafından bunlara direnişin toplum nezdinde yayılması belirli toplumsal çatışmalara neden olabilmektedir. Topluluklar ve meslek grupları tarafından savunulan geleneksel kurallar ve yeni kuralları bekleyen toplumsal gruplar arasında uygulama yönünden kaos ve kargaşa çıkabilir. Eski kuralların varlığı sahada devam etmekte, yeni kurallar da yer yer uygulanmaktadır. Ancak tam olarak toplumda bir uzlaşma meydana gelememektedir. Dolayısıyla çatışma gündelik hayatın bir parçası olabilmektedir.

Geleneksel ilişki yapılarını muhafaza eden meslek gruplarının ve toplulukların özellikle meslek odalarında veya kendilerine bağlı sivil toplum kuruluşlarında yeni çıkan uygulamalara dair direniş hikâyelerinin anlatılması geleneksel yapıyı daha da güçlendirebilmektedir. Bu tip durumlarda bazen toplumsal faydadan ziyade, meslek veya topluluk onuru gibi söylemler üzerinden, aslında geleneksel olan topluluklar veya meslekler yeniden inşa edilebilmektedir. Hatta mesleklerin veya toplulukların baskın olması ve siyasi yapılanmadaki güçleri çıkan yeni kuralları veya uygulamaları iptal ettirebilmekte, gelenekseli daha güçlü bir şekilde yeniden geri getirebilmektedir. Toplumda oluşan bu ikilikler istenen sosyal değişimin aksi yönde bir sonuç göstererek toplumsal barışı zedeleyebilmektedir.

Toplumsal gurupların birbirlerine haklar ve çıkarlar üzerinden bakmaları, toplumda bazı ikili toplulukları kamplaştırmakta, gruplar arasındaki sınırları belirgin hale getirip duvarları yükseltmektedir. İkiliklerin yaygın olduğu alanlara bakıldığında hasta-doktor, öğrenci-öğretmen, insan-hayvan, kadın-erkek, ev sahibi-kiracı gibi ikiliklerin arasındaki sınırı belirginleştirebilir. Konuya, yaygın uygulamalardan olan sağlık üzerinden bakıldığında hasta doktor ikiliğinde hastaların şikayetleri üzerine aksaklıklara yönelik önlemler alındığı, daha sonra sağlık personeline yönelik şiddet olaylarının artması ile beyaz kod uygulamasına geçildiği görülmektedir (Baykan vd., 2015; Hoşgör & Türkmen, 2021; İftar Işıklı & Arslan, 2021). “Emeğe Saygı Şiddete Sıfır Tolerans” sloganı kullanarak sağlık çalışanlarına yönelik gösterilen şiddete yönelik bir dizi önlemler alınmıştır. Beyaz kod sağlık birimlerinde hastalar veya onların yakınları tarafından sağlık çalışanlarına yönelik gösterilen şiddet, taciz ve hırsızlık gibi durumlarda şikâyetle bağlı kalmadan savcılıkça yapılan kovuşturmayı ifade eder (Akbaş vd., 2016; Eken & Coşkun, 2019; Yaşar, 2021). Bundan dolayı literatüre bakıldığında sağlık hizmeti verenlerle bu hizmeti alanlar arasında meydana gelecek ilişkinin asimetrisi çok önemli görülmüş, hastaya verilen sağlık hizmetinin hastanın kendisi ve onun yakınları açısından doğru değerlendirilmediğinde bunun memnuniyetsizliğe hatta belki şiddete yol açabileceği bildirilmiştir (Kayral, 2016). Bu anomi durumunun ve meydana getirdiği şiddetin yalnız Türkiye’ye özgü olmadığı dünyanın genelinde benzer durumların yaşandığına dair daha önceki çalışmalarda bilgiler yer almaktadır (Gokdemir & Bhattacharya, 2020).

Hayvan hakları bağlamında çıkarılan yasalara bağlı olarak (HKK ile TCK DYPD, 2021, 7332) bazı insanların bu konuyla ilgili hassasiyetleri artmış, hayvanlara eziyet eden insanların bazı hayvan severler tarafından dövülmesini daha yoğun gündeme getirmiştir (Anadolu, 2023; NTV, 2022). Bu ve benzeri durumlarla sosyal değişimin toplumda farklı bir ikiliğe neden olduğu söylenebilir. Öğrenci velilerinin veya öğrencilerin, öğretmenlerle karşı karşıya gelmeleri veya ekonomik krizlere bağlı oluşan enflasyon sonucunda ürünlerin birkaç katına çıkması ev kiralarını bunun gerisinde bırakmasına bağlı olarak ev sahiplerinin serbest piyasaya göre zam yaparak kiracılara sunmaları ev sahipleri ile kiracıların kavgalarına yönelik çok fazla çatışmanın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Sonuç olarak enflasyona bağlı oluşan anominin kavgalara yol açtığı ve toplumsal şiddeti ortaya çıkardığı, toplumda oluşan huzur halinin bozulmasına neden olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ

Ülkeler için ekonomik gelişmelerin ve ilerlemelerin takip edilmesi, bu amaçla yapılan bütün kurallar ve uygulamalar önemli birer gelişim göstergesidir. Ancak bu gelişmelere doğru ilerlenirken bir taraf aleyhine öteki tarafa hak vermek ve toplumsal hazır bulunuşluk gibi sosyolojik durumların tam olarak hesaplanmadan ve dikkate alınmadan verilen ani kararların nihai noktada sosyal değişimlerin yanında anomilere sebep olabileceği ve toplumda yaşayan gruplar ve meslek birlikleri arasında kavgalara yol açabileceği unutulmamalıdır. Bütün sosyal değişimlerin toplumsal çatışmaya sebep olmayacağı göz önünde bulundurularak hepsinin de anomiye yol açmayacağı bilinmelidir. Bununla birlikte toplumdaki bazı topluluklar ve meslek grupları istemese de bazen bu grupların aleyhine gibi görünen ancak toplumun genelinin faydasına çıkarılan kurallar ve uygulamalar da olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Sosyal değişimler bazen konjonktüre bağlı toplumsal dengenin bozulmasına yol açabilir. Bunun için sosyal değişimler yapılırken; her toplumun sosyolojik analizlerinin iyi yapılması, dinamiklerinin iyi hesap edilmesi ve erken alınacak tedbirlerin toplumsal barışın sürdürülmesi anlamında önemli olduğu bilinmelidir. Sosyal değişimin zamanla zorunlu bir hale gelebildiği ancak kültürün her zaman kanun, kural ve uygulamalar noktasında uzlaşmacı olmadığını bazen gelenekselin muhafazası anlamında direnç gösterebildiği dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak bunun da toplumda anomi durumunda meydana gelen şiddete yol açarak toplumsal huzuru ve barışı bozabildiği, dolaylı olarak geleneksel olanı yeniden daha güçlü bir şekilde inşa edebildiği gözden kaçırılmayacak bir gerçek gibi durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, M., Boz, A., Dursun, A. , Çetin, S. & Kılıçaslan, A. (2016). 112 Çalışanlarının Şiddete Maruz Kalma Durumları ve Şiddete Yönelik Tutum ve Davranışları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9 (3), 93-100.
- Aktan, C. C. & Şen, H. (1999). *Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye*. TOSYÖV Yayınları.
- Alpsoy, İ. Seyrek, E. ve Selçuk, H. (2022). *Yönetimde Yeni Medya Teknolojisi ve Sosyal Medya Kullanımı*. Salih Yıldız (Editör) Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Serisi Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar içinde. (85- 102). Gazi Kitabevi.
- Anadolu, (2023, Ağustos 31) *Hayvana işkence eden şahsa meydan dayadı*. <https://www.anadolugazete.com.tr/bolge-haberleri/hayvana-iskence-eden-sahsa-meydan-dayagi-130151h.htm>
- Bauman, Z.(2018). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. Habitus Yayıncılık.
- Baykan, Z., Öktem, İ. S., Çetinkaya, F., & Naçar, M. (2015). Physician exposure to violence: a study performed in Turkey. *International journal of occupational safety and ergonomics*, 21(3), 291-297.
- Bottomore, T.(2015) *Toplumbilim*. İnkılap Yayınları.
- Ceylan, R. (2010). Yakınsama Hipotezi: Teorik Tartışmalar. *Sosyoekonomi*, 11(11), 47-60.
- Çelik, A. (2010). Refah Devletinde Kriz Ve Yeniden Yapılanma. *In Journal of Social Policy Conferences Istanbul University*, 50, 301-320.
- Çiftçi, C. & Aykaç, G. (2011). İçsel büyüme modelleri ve küreselleşme sürecinde gelişmekte olan ülkelerin konumları. *Sosyoekonomi*, 14(14), 160-180.
- Darıcan, M. F. (2013). Ekonomik krizler ve Türkiye. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 5(17), 39-46.
- Durkheim, E.(1986) *İntihar Toplumbilimsel İnceleme*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Eken, İ. & Coşkun, M. B. (2019). Türkiye Sağlık Politikasında Çalışan Güvenliğinin Yeri Ve Önemi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, ASSAM uluslararası hakemli dergi 13. uluslararası kamu yönetimi sempozyumu bildirileri özel sayısı, 180-193.
- Elçi, S. (2007). *Avrupa Birliği Yapısal Fonları*. Ankara AB Uzmanlık Tezi.
- Erkal, E. M.(2012) *Sosyoloji Toplumbilimi*. Der Yayınları.
- Genç, S. Y. (2015). İbni Haldun'un Devlet Anlayışı Çerçevesinde "Refah Devleti" ve "İktisadi Kalkınma" Düşüncesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 141-154.

- Gokdemir O. & Bhattacharya S. (2020) Violence at Healthcare. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 14(2), 323-328.
- Gök, A., Birol, S. Ş., & Aydın, E. (2018). Kalkınma Planları Çerçevesinde Rekreasyon Politikaları. *Journal of International Social Research*, 11(60), 1377-1386.
- Güvel, E. & Ata, A. (2009). Yolsuzluk Olgusunun Ortaya Çıkmasında Asimetrik Bilginin Rolü: Teorik Bir Bakış Açısı. *Sosyoekonomi*, 9 (9), 167-189.
- Hasanoğlu, M. & Aliyev, Z. (2006). Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türkiye’de bölgesel kalkınma ajansları. *Sayıştay Dergisi*, (60), 81-103.
- HKK ile TCK DYDP, (2021) *Hayvanları Koruma Kanunu İle Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 7332*. Kabul Tarihi: 09/07/2021 (Resmi Gazete 14/07/2021 Sayı: 31541)
- Hoşgör, H. & Türkmen, İ. (2021). Bitmeyen Çile: Sağlıkta Şiddet (Medimagazin Haber Portalı Üzerinden Bir Araştırma). *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 4 (2) , 192-211. DOI: 10.52538/iduhs.975708
- İştar Işıklı, E. & Arslan, T. (2021). Sağlık Kurumlarında Şiddet: Gazete Haberleri Üzerinde Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21 (50), 89-128. DOI: 10.21560/spcd.vi.621293
- Kayral, I. H. (2016). Çok Boyutlu Kalite Modeli'nin Sağlık Kurumlarında Uygulanmasına Yönelik Bir Yol Haritası. *Journal of Social Sciences Eskisehir Osmangazi University/Eskisehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1). 1-19.
- Konak, N. (2011). Ekonomik küreselleşme ve ulus-devlet: kuramsal yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(1),149-164.
- Kurtkan, A. (1988). *Köy Sosyolojisi*. Filiz Kitabevi.
- Kutlu, E. (2008). *Avrupa Birliği*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Leblebici, D. N. & Erkul, E. (2008). Planlı Kalkınma Deneyiminden Stratejik Planlamaya Geçiş: Türkiye Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26 (1). 269-285.
- Marx, K. (2021) *Kapital*. Yordam Kitap.
- Meriç, C. (1998) *Umrandan Uygarlığa*. İletişim Yayınları.
- NTV, (2022 Haziran 10) Köpeğe eziyet edince dayak yedi, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/kopege-eziyet-edince-dayak-yedi,oyQh8lKNqEWsBhCpT4ka2w>.
- Odabaşı, Y. (2010). Küresel kriz ortamında tüketici davranışları. Babaoğlu, M. ve Şener, A. (Ed.), *Tüketici yazıları* kitabı içinde (s. 67–84). H.Ü. TÜPADEM.
- Öğüt, K. (2003). İçsel (Endojen) Büyüme Kuramı Çerçevesinde Azgelişmiş Ülkelerin Küresel Sisteme Entegrasyonu Ve Büyüme. *Aydınlanma* 1923, 44(44), 37-46.
- Öksüz, E. (1975) "Sosyal Değişme", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, (12), 135-160.
- Özdemir, S. (2009). Küreselleşme ve refah devletleri üzerindeki etkileri. *In Journal of Social Policy Conferences* (55-86). Istanbul University.
- Ritzer, G. & Stepmsky, J. (2013) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökenleri*, Deki Sosyoloji.
- Sakar, T. (2009) *Avrupa Birliği'nin Sosyal Politika ve İstihdam Alanlarındaki Düzenlemelerine Türkiye'nin Uyumu: Yapısal Bir Değerlendirme*, [Yüksek Lisans Tezi], Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya Üniversitesi
- Sapmaz, A. (2008). *Rusya'nın transkafkasya politikası ve Türkiye'ye etkileri*. Ötüken Neşriyat.
- Selçuk, H. Alpsoy, İ. ve Bingöl, R. (2022). Siyasal iletişimde yapılan etik ihlallerde yeni medyanın kullanımı. *Turkish Research Journal of Academic Social Science*, 5(2), 119-126.
- Sungur, O. (2006). Bir başarı örneği olarak Finlandiya ulusal inovasyon sisteminin analizi: aktörler, roller, güçlü ve zayıf yönler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 120-145.
- Swingewood, A. (1998) *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi*. Bilim ve Sanat Yayınları.

- Tiryakioğlu, M. (2020). *Devletle Kalkınma*. İletişim Yayınları.
- Tür, Ö. & Salık, N. (2017). Uluslararası ilişkilerde “küçük devletler”: gelişimi, tanımı, dış politika ve ittifak davranışları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(53), 3-22.
- Wallace, A. R. & Wolf, A. (2013) *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi*. DoğuBatı Yayınları.
- Yaka, A. (2011) *Sosyal Değişme*. Gündođan Yayınları.
- Yaşar, E. (2021). *Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin ve hukuki boyutunun adli bilimler açısından değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Adli Bilimler Anabilim Dalı, Çorum, Hitit Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2004) *İkinci Küreselleşme Dalgası, Kavram Süreç ve Sorunlar*. Vadi Yayınları.